

2. Chirikov I. Research Universities as Knowledge Networks: the Role of Institutional Research / Igor Chirikov // *Studies in Higher Education*. – 2013. – Vol.38. – № 3. – P. 456-469.
3. Семенова Т.В. Межвузовские исследования как важный инструмент изучения системы высшего образования / Т.В.Семенова // *Universitas. Журнал о жизни университетов*. - 2013. - № 3 (Том 1). - С. 9–19.
4. Douglass J. The learning outcomes race: the value of self-reported gains in large research universities / John Aubrey Douglass, Gregg Thomson, Chun-Mei Zhao // *Higher education*. – 2012. – Vol.64. – №3. – P.317-335.
5. Kinzie J. Reflections on the state of student engagement data use and strategies for action / Jillian Kinzie, Cynthia A. Cogswell, Katherine I. E. Wheatl // *Assessment Update. Progress, Trends, and Practices in Higher Education* . – 2015. - Vol.27. –№2. – P.1-2, 14-16.
6. Shaw K. Student experience of final-year undergraduate research projects: an exploration of 'research preparedness' / Kylie Shaw, Allyson Holbrook, Sid Bourke // *Studies in Higher Education*. – 2011. – Vol.10. – № 4. – P. 1-17.
7. Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
8. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / авт. кол. : М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабин [за ред. В.Г.Кременя]. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 384 с.
9. Інна Совсун: У 2016 році набір студентів до вищих навчальних закладів буде здійснюватись за новим єдиним переліком галузей та спеціальностей [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2016/05/18/sovsun-17052016/>

Отримано 20.03.2017

УДК 316.01

Корж К. М. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології, асистент кафедри теорії та історії соціології

СПЕЦИФІКА ОЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВІДХИЛЕНЬ В НАУЦІ (СОЦІОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ)

В статті розглянуто гносеологічні, епістемологічні і історико-соціологічні аспекти означення поняття «соціальні відхилення». З'ясовано, що сам феномен соціальних відхилень концептуалізується в класичних соціологічних теоріях ХІХ-початку ХХ століття. В подальшому у зв'язку з диференціацією соціальних наук дане поняття набуває міждисциплінарного характеру, що

створює проблеми для його дослідження. Розглядаються поняття «соціальні порушення» і «соціальні патології». Робиться висновок про необхідність створення системи категорій і понять, які б склали універсальну методологічну базу для вивчення соціальних відхилень.

Ключові слова: девіантна поведінка, класична соціологія, соціальні відхилення, соціальні патології, соціальні порушення, соціальний порядок.

В статье рассматриваются гносеологические, эпистемологические и историко-социологические аспекты определения понятия «социальные отклонения». Установлено, что сам феномен социальных отклонений концептуализируется в классических социологических теориях XIX – начала XX столетия. В связи с последующей дифференциацией социальных наук данное понятие приобретает междисциплинарный характер, что создает определенные проблемы для научных исследований. Рассматриваются понятия «социальные нарушения» и «социальные патологии». Делается вывод о необходимости создания системы категорий и понятий, которые могут составить универсальную методологическую базу для изучения социальных отклонений.

Ключевые слова: девиантное поведение, классическая социология, социальные отклонения, социальные нарушения, социальная патология.

This article discusses the epistemological, epistemological and sociological aspects of the definition of "social deviations" as interdisciplinary. Was concluded that the phenomenon of social deviations conceptualized classical sociological theories of XIX -beginning of the 20th century. In connection with the subsequent differentiation of social sciences this notion acquires interdisciplinary nature that creates some problems for research. Discusses the concept of "social violations" and "social pathologies". Conclusion about the need to establish a system of categories and concepts that can make a generic methodological framework for the study of social deviations.

Keywords: deviant behavior, classical sociology, social rejection, social breach, social pathology.

Актуальність. Очевидно, що процеси соціальних змін в Україні будуть продовжуватись ще досить тривалий часу, відтак, форми реакції на них в суспільстві також варіюватимуться. Соціальні відхилення (позитивні і негативні) необхідно виступають і як фактор, і як форма реакції на ці зміни і проявляються у вигляді девіантної поведінки. Девіації набувають широких масштабів, деякі з них, наприклад – злочинність, стають реальною загрозою для соціального порядку і стабільності. Наукове вивчення даного соціального явища необхідне для розробки відповідної соціальної політики щодо зняття негативних наслідків девіацій. Проте наразі в нашій соціальній науці відсутні комплексні дослідження цих проблем, як через недостатність емпіричного матеріалу, так і недорозробленість теоретико-методологічної бази. Разом з тим, на нашу думку, в соціологічному дискурсі (в т.ч. - українському) досі

недостатньо уваги приділяється аналізу епістемологічних та теоретичних проблеми соціальних відхилень як соціального явища.

Соціальні відхилення (девіантність) як міждисциплінарний феномен поступово втрачають своє цілісне бачення в науковій теорії, сприймаються все більш багатогранно і через це інколи суперечливо. В результаті частина втрачає свій генетичний зв'язок з цілим, набуває власного буття не тільки в повсякденному сприйнятті, але й в науковому мисленні. Тому в сучасних суспільних науках вивчення соціальних відхилень провадиться не лише в межах соціології, а й таких специфічних дисциплінах, як кримінологія, суїцидологія, аддиктологія, сексологія і т.п. Також відповідні дослідження ведуться в напрямках військової, пенітенціарної, економічної девіантності тощо, оскільки «диверсифікація – нормальний шлях розвитку науки (згадаємо фізику, біологію та ін..)»[1, с.71]. Таке розмаїття в принципі відповідає розмаїттю самих форм соціальних відхилень (про що докладніше буде сказано далі), проте незрозумілим залишається сам принцип побудови цієї «системи» знань, логіка її структури, а основне – теоретико-методологічна база. Ми пов'язуємо це з недостатньою розробленістю в рамках загальносоціологічної теорії поняття «соціальні відхилення» як складного, багаторівневого феномену, який стосується області правової, моральної, економічної, духовної, повсякденної і т.д. суспільного життя.

Постановка проблеми. Отже, наукова проблема, яка розглядається в статті, полягає у наявності суперечностей теоретичного і епістемологічного характеру в пізнавальних практиках нормативістської (емпіричної) та соціологічної парадигм у дослідженні соціальних відхилень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі в соціальних науках перевага надається вивченню онтологічних аспектів соціальних відхилень, проте в останньому тисячолітті збільшується інтерес і до теоретичної проблематики. В зарубіжній соціологічній літературі основні набуток в соціології девіантності представлені в підсумковій по суті роботі – 4-х томній енциклопедії: Bryant C. (Ed.) Encyclopedia of Criminology and Deviant Behavior.(2001). В пострадянській і українській соціології теоретичні проблеми соціальних відхилень (девіантності) представлені насамперед роботами Я.Гілінського, Є.Головахи, І.Рущенко, І.Кудрявцева, І.Карпеца, Н.Паніної, Т.Шипунова, А.Яковлева та інші. Слід відмітити появу на початку століття концептуальних праць В.Гілінського «Социология девиантности (новеллы и перспективы» (2012 р.), І.П.Рущенко «Соціологія злочинності» (2001 р.), В.А.Бачинина «Философия преступности» (2004 р.), Т.В. Шипунової «Проблемы синтеза теорий девиантности»(2010 р.) тощо.

Невирішені частини загальної проблеми. Останнім часом науковий дискурс щодо означення соціальних відхилень ведеться переважно на міждисциплінарному рівні в рамках кількох парадигм і потребує для свого позитивного рішення об'єднання зусиль по теоретичній інтерпретації самого поняття «соціальні відхилення». Неточність або неадекватність означення терміну «соціальні відхилення» багато в чому стала причиною появи в соціальних кількох основних напрямків і теоретико-методологічних підходів до вивчення девіацій: «нормативістського» і «соціологічного» в рамках так званого

об'єктивістського підходу і багатьох окремих концепцій – в рамках протилежної суб'єктивістської перспективи. Оскільки формування єдиної теорії девіантності, на нашу думку, має найбільші перспективи саме в «соціологічному» підході, тому і завершення тривалої дискусії щодо означення сфери «соціальних відхилень» має бути здійснена саме в рамках соціологічної теорії.

Цілі і завдання статті. **Метою** статті є обґрунтування необхідності логічної операції по узагальненню поняття «соціальні відхилення» шляхом його тлумачення (інтерпретації) в контексті класичних і сучасних соціологічних концепцій. Така постановка мети дозволяє конкретизувати *завдання* роботи: простежити формування уявлень про соціальні відхилення як соціального явища в класичних соціологічних теоріях; дати ретроспективний аналіз формування наукових підходів до вивчення соціальних відхилень (на основі класичних соціологічних теорій); визначити ознаки соціальних фактів, які визначаються як девіантні в соціальних науках в їх історичному становленні; проаналізувати різні підходи до типології означень «соціальних відхилень» з погляду практик застосування даного поняття при описі соціальних феноменів; окреслити перспективи і можливості вивчення соціальних відхилень в рамках єдиної соціологічної теорії девіантності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відхилення від загальноприйнятих, поширених, або приписаних зразків поведінки як на індивідуальному, так і на груповому рівні, протягом довгого часу переважно відносилось до релігійного, морального або правового оцінювання та аналізу. Вперше цю проблему на засадах позитивної науки почав вивчати бельгійський вчений А.Кетле (1796-1874), який на основі раціоналістичного підходу вперше в соціальній науці дав аналіз злочинності як одного із соціальних явищ, чим поклав початок цілому напрямку, який зараз має назву кримінологія. Проте гіпотеза Кетле відноситься скоріше до статистичного парадигми, а власне соціологічний аналіз соціальних відхилень більшість дослідників пов'язують перш за все з творчим доробком Е.Дюркгайма – одного із основоположників об'єктивізму в соціології, автора теорії аномії і практично засновника соціологічної парадигми в дослідженні соціальних відхилень.

Хоча в першій половині ХХ століття більшість соціологічних досліджень соціальних відхилень своїм предметом мали злочинність, проте ці дослідження будувались на теоретико-методологічних засадах, закладених в класичних теоріях М.Вебера, К.Маркса, Е.Дюркгайма, Г.Зімеля, Д.Міда та ін., проте слід зауважити, що ці вчені звертались до проблем злочинності чи суїциду переважно для наочного (завдяки статистичним даними) підтвердження чи заперечення своїх більш масштабних ідей. Злочинність і суїцид мали дві значні переваги щодо цього: по-перше, вони були доступними з точки зору статистичного обґрунтування, що важливо для раціоналістичної методології того часу; по-друге, вони завжди мали відповідний суспільний резонанс, були актуальними і затребуваними. Але й номіналістична традиція (М.Вебер) також отримала свій розвиток, особливо - в напрямку поширення якісних методик в дослідженні соціальних відхилень, хоча останні складають переважно основу кримінологічної (нормативістської) парадигми.

Представники класичної соціології на той час ще не оперували в своїх теоріях такими поняттями як «соціальні відхилення» чи «девіантна поведінка», вони залишили лише загальні уявлення про цей клас явищ, які, безперечно, не обмежувались виключно кримінальними злочинами. Подальший розвиток соціології і формування в ній специфічної підструктури – теорій середнього рівня, здавалося б могло зняти питання про операціоналізацію поняття соціальних відхилень, звівши останні в межах спеціальної соціологічної теорії з усіма належними атрибутами, проте даний процес з ряду причин не відбувся, а тому й досі в практичній сфері переважає криминологія, а соціологія девіантної поведінки продовжує вивчати «наслідки порушень загально визнаних соціальних норм» [2, с.522], або ж поведінку, «визначену, як нонконформістську щодо певної системи норм, які прийняті значною кількістю людей у спільноті або в суспільстві» [3, с.211], «форми прояву порушень моральних імперативів, устоїв та норм» [5, с.505] тощо. Такі або подібні означення поняття «соціальні відхилення» найбільш поширені в сучасній соціології і криминології. Проте для нас головним є те, що в їх основі лежить поняття «норми» (або «норм»), яке очевидно вважається більш широким, аніж поняття «соціальні відхилення», т.т. дати означення останньому можна лише через поняття норми.

Вищезазначене є однією із причин поширення саме «нормативістської» парадигми в соціальних науках і це має своє історико-наукове пояснення: наприклад, І.Рущенко зауважує: «Можна пояснити нормативістський ухил сучасної соціології «родовою травмою», якої вона образно кажучи зазнала при народженні» [6, с.136]. Особливу роль в цьому відіграла позиція О.Конта, який визначив одним із ключових термінів своєї теорії «соціальний порядок», як «вираження незмінності, сталості основних інституцій у протизагрозі зрушенням і транзиту, як суті прогресу» [6, с.137]. Оскільки останні, якщо і не є соціальними відхиленнями як такими, то, щонайменше, можуть виступати їхнім генератором, а тому з часом мають зникнути. Як зауважує І.Рущенко стосовно перспектив соціологічної науки, остання «... (суто гіпотетично) мала і іншу можливість для розвитку, якби її засновники поклали в основу теорії суспільства не бінарну позицію «порядок» - «прогрес», а пару «порядок» - «відхилення (порушення)», або, що краще й перше і друге одночасно...» [6, с.137]. Відносячи термін «соціальний порядок» до типу «максимально загальних понять», автор вважає його (термін) ключовим з точки зору дослідження феномену соціальних відхилень, «бо відображає те, стосовно чого тільки і можна розглядати соціальні відхилення (порушення)» [6, с.138]

Така постановка питання, на нашу думку, є цілком слушною, але тільки в тому випадку, коли йдеться саме про «соціальні порушення», а не «соціальні відхилення». Соціальні порушення як порушення соціального порядку розглядалися ще П.Сорокіним, який вважав останні одним із найважливіших внутрішніх процесів. В своїй роботі «Соціальна і культурна динаміка» соціолог виділяє п'ять класів порушень: 1) Політичні порушення, здатні викликати зміни існуючого політичного режиму або устрою; 2) Соціоекономічні порушення, спрямовані на модифікацію соціального та економічного порядку; 3) Національні та сепаратистські порушення, спрямовані на досягнення національної незалежності, автономії або яких-

небудь привілеїв на національному ґрунті; 4) Релігійні порушення – дезорганізація, розкол церковного життя, конфлікти різних конфесій і т.п.; 5) «Змішаний тип» порушень, без спільного домінуючого класу (комбінації порушень). [8, с.578-579].

В такому контексті соціальні порушення можна розглядати як порушення соціального порядку, в процесі соціальних змін. Останні суть - «тип руху соціальних явищ, процесів та соціальних структур в суспільстві, у результаті якого виникають, нагромаджуються і трансформуються якісні відмінності між ними, створюється багатоманітність соціальної реальності.» [1, 505] Така «тріада» - соціальний порядок, соціальні зміни, соціальні порушення – має евристичний потенціал для дослідження макропроцесів негативного, деструктивного, або ж позитивного, конструктивного характеру, притаманного всім соціальним системам. П. Сорокін називав такі порушення «найважливішими», до них від відносив масові безпорядки, бунти, кампанії непокори, революції тощо, тобто такі, що є загрозою руйнації самого порядку. Щодо соціальних відхилень, то вони переважно відносяться до мезо- та мікрорівнів, оскільки їх область складається переважно з дій або поведінки (нехай навіть масового характеру), яка не має того впливу на соціальні процеси, як порушення. Останні можуть розглядатись як одна з основних причин соціальних відхилень, визначати не тільки їх генезу, але й динаміку та структуру.

В контексті вивчення соціальних відхилень все частіше постає питання про необхідність узагальнення даного поняття, тобто «зведення» його до інших загальнонаукових та соціологічних категорій і понять, щоб далі перейти до безпосереднього аналізу реальних соціальних практик. Така конкретизація можлива лише через визначення **змісту** поняття соціальні відхилення шляхом виділення ознак, які відтворюють якість явища і відрізняють його від інших схожих явищ, а потім вже визначатися із його **обсягом** – виділити сукупність дій або явищ, мислимих у понятті. Дотримання цих простих правил логіки дасть можливість подолати ті досить умовні суперечності нормативістської та соціологічної парадигм, яке і носить переважно термінологічний характер.

При аналізі прийнятих в соціальних науках означень поняття «соціальні відхилення (девіації)» виявляється ряд суперечностей, які значно впливають на його зміст. Перш за все необхідно звернути увагу на те, що існують невідповідності у визначенні того соціального феномену, який слугує «точкою», «межею», перетнувши яку дія або поведінка стає відхильною, девіантною. Можна виділити два основних підходи:

- «нормативний»: до соціальних відхилень (девіантної поведінки) відносяться дії, які порушують норми права;
- «нормалістський»: до соціальних відхилень (девіацій) відносять дії, що порушують «соціальні норми», що значно ширше, оскільки останні включають в себе як правові формальні норми, так і норми моралі, звичаї тощо, головне, щоб останні розділялись більшістю членів даного суспільства.

Можна припустити, що «нормативний» підхід більш притаманний нормативістським (емпіричним) парадигмам, які переважно акцентують увагу на вивченні злочинності та інших форм негативної поведінки (екстремізм,

наркоманія, проституція тощо), тобто - делінквентною поведінкою. Вивчення причин злочинності і різних форм негативних соціальних відхилень, особи злочинця і жертви, особливостей обставин протиправних дій і т.п. – основні напрямки досліджень в кримінології, аддиктології, соціології злочинності і для ефективної розвитку цих напрямків в соціальних науках існує досить широкий теоретико-методологічний базис.

Підхід, який ми назвали «нормалістським» має більш широкий об'єкт дослідження, який охоплює цілий ряд форм поведінки, які часом можуть бути цілком протилежні за своєю суттю. Ці форми поведінки внутрішньо притаманні всім соціальним явищам і процесам, а деякі з них, набуваючи сталості, повторюваності і масштабів і самі можуть розглядатись як соціальні явища. В сукупності дані форми поведінки в усьому їх розмаїтті створюють область соціальних відхилень, їх об'єднує одна важлива ознака – дані дії, окрім всього іншого, виходять за межі, порушують загальноприйняті, найбільш поширені в даній групі чи в суспільстві зразки поведінки.

Предметна область соціальних відхилень включає в себе: 1) Позитивні відхилення, до яких відносяться позитивні інновації, різні прояви соціальної творчості, надмотивованість, талант і геніальність тобто те, що викликає позитивну реакцію в групі чи суспільстві і передбачає «винагороду»; 2) Негативні відхилення, що включають злочини та правопорушення (делінквентна поведінка), аддиктивну і аморальну поведінку, соціальний нігілізм, соціопатичну поведінку і інші форми дій, які засуджуються суспільством і передбачають реакцію «покарання»; 3) Невизначені відхилення, що включають зразки поведінки, які виходять за межі загальноприйнятих, проте ще не віднесені до двох попередніх, т.т. перебувають поза зоною санкцій, хоча і сприймаються як «незвичні».

Окремо слід відмітити і наявність в сфері соціальних відхилень окремо «сфери патологій». Для цього доречно згадати запропонований ще Е.Дюркгаймом метод: «Ми будемо називати нормальними факти, які набувають найбільш розповсюджені форми; інші ж назвемо хворобливими або патологічними» [7, с.455]. Український соціолог Є.Головаха визначає соціальну патологію як «специфічну форму відхилення від інституціонально обумовлених вимог до соціальної поведінки, яка виявляється: 1) в індивідуальних та групових діях, що пов'язані з нехтуванням соціальними нормами, 2) у масовому порушенні процесів соціальної адаптації при дезорганізації суспільної системи» [2, с.384]. До сфери патологій вчений відносить:

1) Психопатологію (як розлад психічних механізмів адаптації до соціальних норм); серед психопатологій виділяється індивідуальна та масова, що проявляється як паніка, істерія або агресія;

2) Соціальну патологію, до якої відноситься девіантна поведінка «як свідоме вибіркове порушення соціальних норм» та соціопатія, яка характеризується масовим порушенням норм, які притаманні даному суспільству за умов стабільності. «Під соціопатіями ми розуміємо таку форму соціальної патології, яка за умов «бзнормності» сама задає «патологічну» (з точки зору стабільного суспільства) норму поведінки» [4, с.40]. Окрім соціопатій окремо виділяється така форма соціальних патологій, як соціальне безумство – масова

дезорієнтація в умовах ціннісно-нормативного хаосу. Дані девіації характерні для суспільств, які перебувають в процесі радикальних змін, що супроводжуються значними розладами аномічного характеру і тими процесами, які П.Сорокін класифікував як «соціальні порушення».

Слід відмітити, що Є.Головаха в наведеній класифікації певним чином обмежує сферу соціальних патологій і розглядає їх фактично як один із видів соціальних відхилень. Він зауважує: «в роботах радянських дослідників соціальна патологія розглядається як найбільш серйозні випадки відхилення від соціальних норм», а «соціальна патологія в теорії відхильної поведінки розглядається як порушення соціальних норм в специфічних сферах суспільного життя (злочинність, алкоголізм, наркоманія, суїциди, екстремізм і т.д.)» [4, с.40] Якщо «нормальна» девіантна поведінка майже завжди пов'язана з актом свідомого вибору діяча, то до «патологічного» відхилення індивід чи маси залучаються фактично поза свідомого вибору, у зв'язку з непереборними і незалежними від індивідів обставинами, а тому механізми соціального контролю практично не мають впливу на регуляцію процесів. Такого роду явища можуть завершитися лише за умови зміни обставин, що їх спричинили, в тому числі і формування нових адаптивних механізмів поведінки, які зможуть зупинити дію чинників аномії. На нашу думку такі явища і процеси мають відноситись радше до соціальних порушень, як масових форм поведінки.

Висновки і пропозиції. Таким чином, ведучи мову про різні феномени, що в соціальних науках описуються терміном «соціальні відхилення», варто зауважити, що останні не отримали наразі чіткого означення як поняття і набувають різнозначного змісту в «нормативістській» і «соціологічній» традиції. Пов'язано це крім іншого з тим, що в XIX – на початку XX століття в соціальних теоріях вперше актуалізується проблематика окремих форм соціальних дій чи поведінки переважно негативного характеру, які наразі відносять до соціальних відхилень (девіантності). На відміну від попередніх моралістських, правових чи теологічних підходів, в нових концепціях відхилення розглядаються не просто як окремі прояви дій чи поведінки «зіпсованої ідентичності», а як соціальне явище, причини якого слід шукати не в індивіді, а в суспільстві.

Формування уявлень про соціальні відхилення формувалось практично паралельно у двох напрямках: статистичних кількісних досліджень злочинності та інших негативних форм поведінки і в об'єктивістських соціологічних концепціях (К.Маркс, Е.Дюркгайм, Г.Зіммель, П.Сорокін та ін.) Ці напрямки сформували майбутній розвиток досліджень проблем девіацій, який наразі характеризується описаними вище гносеологічними протиріччями.

Узагальнення поняття «соціальні відхилення» (розширення його об'єму) розширить евристичний потенціал соціології відхилень (девіантності), і забезпечить суміжні наукові дисципліни і галузі (кримінологію, суїцидологію, адиктологію, соціологію злочинності, і т.п.) загальною теоретико-методологічною основою для родових по суті феноменів. З іншого боку, таке уточнення дає можливість вивчати і «позитивні» соціальні відхилення, не прив'язуючись безпосередньо до жорсткого «нормативістського» обмеження відхилень виключно порушенням «загальноприйнятих» моральних чи формальних правових норм.

Ситуація, що склалась в даній області соціальних наук свідчить, що без інтерпретації і операціоналізації поняття «соціальні відхилення» існуюча дискусія не дасть позитивного результату. У науці це поняття трактується неоднозначно: порушення формальних норм (норм права), порушення моральних норм (аморальна поведінка), «асоціальна» поведінка і т.п. склали «негативні» соціальні відхилення. Останні в своїй масовій і не тільки формі прояву складають предметну область «нормативістських» парадигм. Складніше з так званими «позитивними» відхиленнями – соціальна творчість, інновації, геніальність, надмотивованість і т.д., які інколи включались до соціології девіантної поведінки. Зрозуміло, що операціоналізація в такому випадку викликає закономірні труднощі, оскільки навколо даної проблеми «замкнулися» інтереси суміжних дисциплін, які не зацікавлені у розширенні об'єму поняття, оскільки це розширить предметну область досліджень, включаючи до неї інші онтологічні реальності, які наразі недосяжні теоретичному осмисленню цими дисциплінами.

Проте, виходячи із незаперечного внеску саме соціологічного мислення не тільки в постановку проблеми відхилень, але й в її теоретико-методологічному обґрунтуванні в т.ч. і вперше в класичних соціологічних теоріях, вважаємо, що саме соціологічний напрямок має слугувати тим інтегративним початком, навколо якого може відбуватись конструктивний науковий дискурс соціальних відхилень із урахуванням міждисциплінарності проблеми і специфіки пізнавальних практик. Також окремої уваги потребує вивчення соціальних порушень і соціальних патологій як специфічних масових соціальних явищ та процесів, які є дотичними до соціальних відхилень і в онтологічному і в епістеміологічному аспекті.

Список використаних джерел:

1. Гилинский Я.И. Социология девиантности (новеллы и перспективы)/ Я.Гилинский //Социология права ,С-Пб., 2009
2. Соціологія. Короткий енциклопедичний словник / Під ред. проф. В.І.Воловича.- К.:Український Центр духовної культури, 1998. – 736 с.
3. Гіденс Е.Соціологія / Е. Гіденс. - К.:Основи, 1999.- 726 с.
4. Головаха Е.И., Панина Н.В. Социальное безумие: история, теория и современная практика / Е.Головаха, Н.Панина.- К.:Абрис, 1994. - 168 с.
5. Энциклопедический социологический словарь / Общая ред. ак.Осипова Г.В.- М.:ИСПИ РАН, 1995.-940 с.
6. Рущенко І.П. Соціальний порядок і соціальні відхилення / І.П.Рущенко// Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. Випуск 15., 2009, С.136-146
7. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии/Эмиль Дюркгейм - М.: «Наука», 1990.-575 с.
8. Sorokin P.A. Social and Cultural Dynamics[Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/data/132/975/1219/017.GOLOSSENKO.pdf>

Отримано 12.02.2017